

KULTURA

BENEDIKT KOTRULJEVIĆ: 'DE NAVIGATIONE'/'O PLOVIDBI'

Dvojezično izdanje novootkrivenog djela Benedikta Kotruljevića

Tekst: Tomislav M. Bonić
Foto: Vinko Foretić

U izdanju nakladničke kuće 'EX LIBRIS' iz Zagreba, 2005. godine objavljena je knjiga 'De Navigatione'/'O plovidbi' dubrovačkog autora iz XV. st. - Benedikta Kotruljevića (1416. -1469.) do sada poznatog prema spisu 'O umijeću trgovine' (1458.) koji je prošle godine objavljen u trećem izdanju na hrvatskom jeziku (prvom koji je dijelom pripremljen i prema novootkrivenom rukopisu s kraja 15. st. koji se čuva na Malti). Setemana je opširno pisala o tom izdanju Kotruljevićevog spisa o trgovini - nakon izlaska iz tiska i nakon dubrovačkog predstavljanja knjige.

U knjizi «O plovidbi» riječ je o novootkrivenom Kotruljevićevom spisu kojeg je preveo i za tisak pripremio Damir Salopek kao dvojezično, hrvatsko-talijansko (samo su naslovi pisani latinski) kritičko izdanje. Recenzenti knjige su Žarko Muljačić (prevoditelj Kotruljevićevog spisa o trgovini) i Darko Novaković (koji je na američkom sveučilištu Yale i pronašao rukopis).

BENEDIKT KOTRULJEVIĆ I KONTEKST VREMENA RANE RENESANSE

Benedikt Kotruljević rođen je u Dubrovniku 1416. godine u poznatoj trgovačkoj i diplomatskoj obitelji. Odrastao je i školovao se u Dubrovniku, Ferrari, Bologni i Napulju u doba najveće konjunktive dubrovačke pomorsko-kopnene trgovine. Otac mu je bio u diplomatskoj službi Dubrovačke Republike kao poklisar u Napuljskom Kraljevstvu kojem je od 1442., uz jug Italije, pripadali i Aragonsko Kraljevstvo te Katalonija s trgovačkim središtima u Barceloni i Tortosu. Koristeći se poslovnim vezama koje mu je ostvario otac za života, Benedikt Kotruljević 1451. seli u Napulj gdje i premješta sjedište svoje trgovačke tvrtke i tu ostaje do kraja života ostvarivši uspješnu karijeru trgovca, diplomata i visokog državnog činovnika. Odlukom Senata Dubrovačke Republike 1458. imenovan je za generalnog konzula Republike u Napulju, kasnije postaje i diplomat u službi napuljskog kralja Alfonsa i sina mu Ferdinanda, od 1466. obavlja diplomatske poslove za Napuljsko Kraljevstvo u Ugarskoj. Kraj života dočekao je u Aquilli kao ravnatelj državne kovnice gdje umire 1469.

Uz spomenuta djela 'O umijeću trgovine' i 'O plovidbi', autor još nepronadenih spisa 'O prirodi cvijeca' ('Della Natura dei Fiori') i 'O izboru supruge' ('De Uxore Ducenda').

Benedikt Kotruljević živio je u razdo-

blju enormnih promjena koje su u svakom pogledu zahvatile srednjovjekovno društvo i koje su poznate kao renesansa - prijelaz prema onome što nazivamo modernim društvom. Osim kulturnih i vjerskih promjena u Europi, u renesansi dolazi i do postupnih ekonomskih promjena uvjetovanih tzv. 'I. globalizacijom' - europskim otkrićem novih trgovačkih putova prema Americi i Aziji i usponom zemalja Atlantskog oceana.

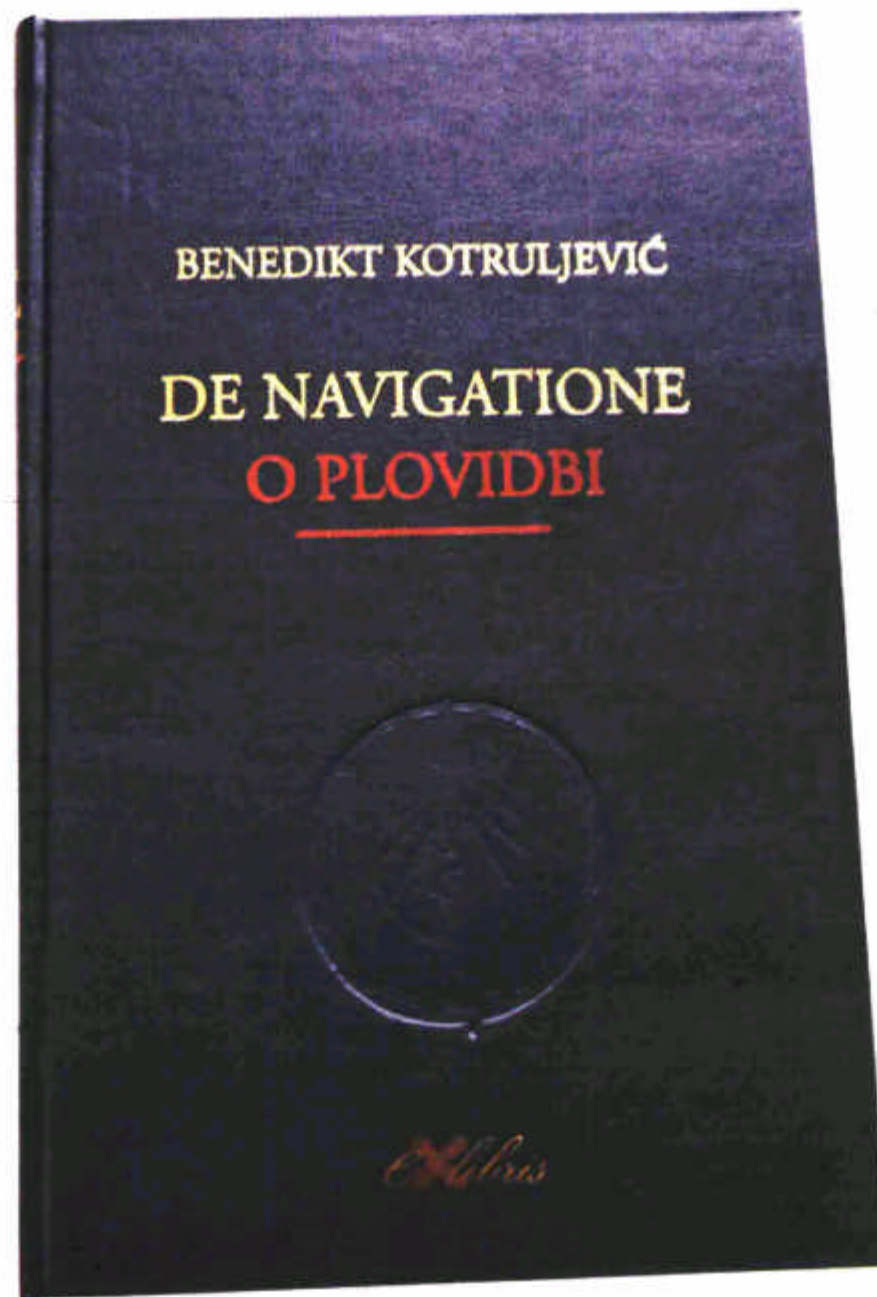
četka civilizacije ili početka masovne primjene informatičke tehnologije što u političko-ekonomskom smislu označuje prelazak čovječanstva iz razdoblja industrijskog u razdoblje informacijskog društva), početka standardizacije vernikulara pa i početka stvaranja suvremenih nacionalnih država u Sjeverozapadnoj Europi. Kotruljević je definitivno bio sudionikom renesanse kao općeg 'preporoda' Europe i po obrazovanju u

laskom rukopisa Kotruljevićevog spisa o trgovini iz XV. st., talijanski znanstvenik Ugo Tucci je 1990-ih dokazao da ih je izvorno unio sam Kotruljević dokazavši time i Kotruljevićevu erudiciju i poznavanje antičke filozofske misli. Uostalom, Kotruljević je bio istinski 'renesansni čovjek' i po širini obrazovanja, spisa koje je napisao i djelatnosti koje je obnašao.

'O PLOVIDBI' / 'DE NAVIGATIONE'

EX LIBRISOVO prvo izdanje Kotruljevićevog spisa 'O plovidbi', uz predgovor i uvodnu studiju Damira Salopeka, engleski sažetak, imensko i mjesno kazalo, sadrži četiri 'knjige' u kojima Kotruljević, uz mnoštvo citata antičkih i poslijeantičkih autora, piše didaktičko djelo s intencijom opisa i poduke ne tehnike plovidbe koju prepušta praksi i umijeću pomoraca, već teorije plovidbe - znanja zasnovanog na poznavanju principa onih disciplina, koji prema mišljenju autora mogu stvoriti obrazovanog mornara - mornara koji sebi i zajednici može polučiti probitak koji pomorstvo donosi. Rukopis nije očuvan u cijelosti i prekida se nakon dva poglavlja četvrte knjige, pisan je talijanskom humanistikom uz brojne grafijske nedosljednosti koje proizilaze iz toga što je tekst dijelom diktiran, a dijelom prepisivan iz (vjerojatno) originala. Kotruljević je spis napisao učenim napolitanskim s primjesama toskanskog, dok su samo naslovi pisani latinski. Tako u prvoj 'knjizi' - poglavlju, Kotruljević piše o tada poznatoj geografiji svijeta, posebice o pomorskoj geografiji; druga knjiga posvećena je općim znanjima o pomorstvu - o vrstama brodova, o opremi broda, o kapetanu i mornarima; u trećoj knjizi Kotruljević raspravlja o astronomiji, meteorologiji, psihologiji i brodskoj medicini, dok četvrta knjiga sadrži dva poglavlja o pomorskoj geografiji, posebice geografiji Sredozemlja, no rukopis se tu prekida. Djelo je prema procjeni Darka Novakovića i Damira Salopeka nastalo oko 1464., a Kotruljević ga je posvetio 'slavnom mletačkom Senatu' (Benedictus de Cotrulis Equitus Ad Inclitum Senatum Venetorum), ostaje pitanje zašto baš središnjem tijelu mletačke države.

Benedikt Kotruljević, osim što je konačno priznat kao utemeljitelj moderne ekonomike trgovine, pisac je i prvog sveobuhvatnog poslijeantičkog spisa o navigaciji, ne samo u hrvatskoj, nego i u europskoj literaturi, a Dubrovnik 15. stoljeća svijetu je tako dao utemeljitelja ekonomike trgovine, ali i znanosti o pomorstvu, svestranog znanstvenika europskog humanizma i renesanse; dok se 2005. godina, uistinu, može smatrati «Kotruljevićevom godinom»

Istovremeno to je razdoblje još uvijek snažne sredozemne trgovine i procvata sredozemnih gradova-država - posebice Venecije, Genove i Dubrovnika - sredozemna trgovina opada tek krajem XVI. st. kada je konjunktorno zamjenjuje trgovina Atlantikom. Renesansa je i razdoblje otkrića Guttenbergova stroja - širenja pisane riječi putem tiska (promjena koja se slobodno može uspoređivati sa događajima poput otkrića pisma - po-

Dubrovniku, Bologni, Ferrari i Napulju, i po vlastitim knjižnicama koje je posjedovao u Dubrovniku i Napulju s djelima antičke klasike, kršćanske i arapske teologije i filozofije - knjiga 'O umijeću trgovine', ali i knjiga 'O plovidbi' sadrži brojne citate antičkih filozofa koji su se bavili ekonomijom, odnosno pomorstvom i znanostima vezanim uz pomorstvo. Iako se smatralo da je te citate naknadno unio Frane Petrić, prona-